

Agata Sierpińska-Sawicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

e-mail: agata.sierpinska-sawicz@ue.poznan.pl

ZAKRES WYKORZYSTANIA KREDYTÓW BANKOWYCH PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA W POLSCE NA TLE KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

SCOPE OF USING CREDIT LOANS BY ENTERPRISES IN POLAND AGAINST THE BACKGROUND OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

DOI: 10.15611/pn.2018.513.32

JEL Classification: G30, G32

Streszczenie: Zakres korzystania z kredytów bankowych przez przedsiębiorstwa ma fundamentalne znaczenie dla rozwoju gospodarczego kraju. Zależy on od sytuacji makroekonomicznej, stabilności sektora bankowego, kondycji finansowej przedsiębiorstw oraz rodzaju zabezpieczeń kredytów. Przeprowadzone badania pozwoliły ustalić, że zakres finansowania przedsiębiorstw długiem generującym koszty jest w Polsce znacznie niższy niż w krajach Unii Europejskiej. Jedynie w Czechach, na Litwie i w Rumunii zakres ten okazał się mniejszy. Ponad połowę długów przedsiębiorstw stanowią kredyty bankowe, których dynamika wzrostu w okresie 2007-2016 była znacznie niższa niż dynamika faktoringu czy emisji obligacji. Duże przedsiębiorstwa w Polsce wykorzystują od 40 do 43% ogólnej puli kredytów. W strukturze kredytów dominują udzielone w złotych, podczas gdy kredyty walutowe stanowią jedynie 25-29% ogólnej ich sumy. Ponadto firmy w równym stopniu korzystają z kredytów obrotowych i inwestycyjnych. W ogólnej kwocie kredytów udzielonych podmiotom gospodarczym w Polsce systematycznie rośnie udział kredytów i pożyczek zaciągniętych na zakup nieruchomości i inne cele.

Słowa kluczowe: długi generujące koszty, dynamika kredytów, struktura kredytów, kredyty obrotowe, kredyty inwestycyjne.

Summary: The scope of enterprise financing through bank loans is of fundamental importance for the country's economic development. It depends on the macroeconomic situation, stability of the banking sector, the financial condition of enterprises and the type of collateral loans. The study demonstrated that in Poland, interest-bearing debt is less commonly used for financing enterprises than in other European Union member states, except for the Czech Republic, Lithuania, and Romania. Bank loans account for more than half of enterprise debt, while their change dynamics in the years 2007-2016 were considerably lower than the dynamics of factoring or bond issuance. Large enterprises in Poland use between 40% and 43% of the total loan pool. Loans in PLN dominate in the loan structure, with foreign currency

loans comprising between 25% and 29% percent of the total amount. The use of working capital loans and investment loans is similar in scope. In the total amount of loans granted to business entities in Poland, the share of loans and borrowings contracted for the purchase of real estate and other purposes is systematically growing.

Keywords: interest-bearing debt, loan dynamics, loan structure, working capital loans, investment loans.

1. Wstęp

Kredyt bankowy stanowi podstawowe źródło finansowania przedsiębiorstw. Zakres korzystania z nich ma fundamentalne znaczenie dla rozwoju gospodarczego kraju. W literaturze podkreśla się, że dostępność kredytów ma pozytywny wpływ na przyrost PKB, chociaż związki przyczynowo-skutkowe między tymi wielkościami ekonomicznymi nie są jednoznacznie określone [Capiello i in. 2010; Rachuba 2017, s. 711]. Nie można jednak nie doceniać tego, iż kredyty zaciągnięte na szersze wykorzystanie posiadanych zdolności produkcyjnych i ich rozbudowę dają podstawy do wzrostu zatrudnienia i ograniczenia bezrobocia. Inwestycje, wzrost zatrudnienia, wzrost konsumpcji przyczyniają się do wzrostu PKB. Kredyt bankowy bez wątpienia wpływa na wzrost popytu, co przekłada się na wielkość produkcji i poziom cen w gospodarce. Stąd kreacja kredytu stanowi ważne narzędzie wpływu polityki pieniężnej na gospodarkę danego kraju.

Przedsiębiorstwa korzystają z kredytów bankowych w celu utrzymania równowagi finansowej. Kredyty mają szczególne znaczenie w okresie kryzysu gospodarczego, kiedy to firmy choć wprawdzie ograniczają inwestycje, to niejednokrotnie potrzebują środków na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej lub refinansowanie zaciągniętych już wcześniej kredytów inwestycyjnych. W celu utrzymania pozycji konkurencyjnej na rynku firmy zwiększają zapasy służące poprawie dostępności swoich produktów, wydłużają terminy płatności faktur, a to pociąga za sobą wzrost zapotrzebowania na kapitał obrotowy netto. Najprostszą formą jego uzupełnienia jest kredyt bankowy.

W artykule podjęto próbę zweryfikowania hipotezy, iż przedsiębiorstwa w Polsce w mniejszym stopniu niż w krajach wysoko rozwiniętych korzystają z długów do finansowania swojej działalności. Zaciągnięte kredyty bankowe w równym stopniu przeznaczają na inwestycje, jak i na finansowanie bieżącej działalności operacyjnej.

2. Czynniki wpływające na poziom kredytowania przedsiębiorstw

Działalność przedsiębiorstw uzależniona jest w istotnym stopniu od sytuacji makroekonomicznej, tempa wzrostu PKB, stopy bezrobocia, stopy inwestycji i innych relacji ekonomicznych służących do pomiaru wyników makroekonomicznych. Firmy reagują bowiem na zmiany wielu różnorodnych czynników, które stanowią zarówno

szanse, jak i zagrożenia dla ich funkcjonowania [Jasiniak 2013, s. 146; Stawska 2015, s. 407]. Stąd analiza determinant podaży kredytów w Polsce wymaga w pierwszej kolejności uwzględnienia sytuacji makroekonomicznej i pochodzenia kapitału. W warunkach kryzysu gospodarczego banki spowalniają akcję kredytową, natomiast w okresach silnego potencjału wzrostowego i realizowania przez firmy inwestycji wartość udzielanych kredytów wzrasta. Kredyt bankowy jest źródłem finansowania rozwoju posiadanych zdolności produkcyjnych, realizacji nowych inwestycji i zwiększenia zatrudnienia. Ograniczenia akcji kredytowej mają więc negatywny wpływ na zwiększenie potencjału rozwojowego całej gospodarki narodowej.

Zdolność przedsiębiorstw do zaciągania kredytów zależy w dużym stopniu od ich kondycji finansowej wyznaczonej poziomem zadłużenia i osiąganymi wynikami finansowymi. Wygenerowany wynik wraz z amortyzacją stanowi bowiem podstawę do obsługi kredytów, płatności odsetek i rat kredytowych. Reakcją banków na pogorszenie kondycji finansowej przedsiębiorstw jest ograniczenie akcji kredytowej. Negatywna historia współpracy z bankiem skutkuje tym, że firmy nie ubiegają się o kredyty nawet wówczas, gdy mają dobre perspektywy rozwoju i są w dobrej sytuacji finansowej, a potrzebują kredytów do finansowania swojej działalności. Przyczyną takich zachowań są najczęściej wahające się wyniki finansowe, które okresowo mogą ograniczyć zdolność przedsiębiorstw do zwrotu długów, a także niekorzystne warunki kredytowe w ofertach banków. Spowolnienie gospodarcze w Polsce przyczyniło się do zwiększenia ryzyka utraty płynności finansowej przez podmioty gospodarcze, co wynikało z pogarszającej się kondycji finansowej przedsiębiorstw i utrudnionego dostępu do finansowania bankowego. Szczególnie w początkowej fazie kryzysu nastąpiło ograniczenie podaży kredytu. Tymczasem kredyt bankowy ma istotne znaczenie w procesie zarządzania płynnością finansową i przyczynia się do ograniczenia ryzyka nieterminowego regulowania zobowiązań [Mikołajczyk 2014, s. 122; Stawska 2015, s. 404].

Kolejnym czynnikiem determinującym zdolność przedsiębiorstw do zaciągania kredytów jest wartość zastawcza posiadanych przez nie aktywów służących jako zabezpieczenie. Zazwyczaj w okresie recesji ceny aktywów spadają, stąd maleje poziom udzielanych firmom kredytów. W okresie ożywienia gospodarczego mamy do czynienia z sytuacją odwrotną. Dodatkowo wykorzystanie dźwigni finansowej pogłębia zjawisko zmienności cen aktywów, a wywołane zwiększoną akcją kredytową zmiany cen aktywów wpływają na zdolność przedsiębiorstw do zaciągania kredytów. Na podaż kredytów bankowych ma również wpływ mechanizm, który poprzez zmiany stóp procentowych oddziałuje na zmiany wartości zabezpieczeń oferowanych bankom przez kredytobiorców. Tak też wzrost stóp procentowych przyczynia się do spadku cen papierów wartościowych, co w rezultacie może doprowadzić do niższej podaży kredytu ze względu na mniejsze możliwości wykorzystania tych papierów w roli zabezpieczenia [Brzoza-Brzezina 2011, s. 89; Stawska 2015, s. 403].

Na sytuację rynku kredytowego w znacznym stopniu oddziałuje stabilność sektora bankowego zależna od takich czynników, jak ryzyko stopy procentowej, kursu walutowego czy też pogorszenia się portfela kredytowego. Istotne staje się zatem doskonalenie działań nadzorczych i regulacyjnych przez KNF. Nie bez powodu w literaturze podkreśla się znaczenie stabilnego działania krajowego sektora bankowego dla wzrostu poziomu kredytów bankowych udzielanych podmiotom gospodarczym [Stawska 2015, s. 405].

3. Poziom zadłużenia przedsiębiorstw w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej w relacji do PKB

W tabeli 1 zaprezentowane zostało zadłużenie przedsiębiorstw w relacji do PKB w krajach Unii Europejskiej. Zadłużenie to obejmuje kredyty bankowe zaciągnięte w kraju i za granicą, pożyczki bankowe, pożyczki od spółek-matek, a także emisje papierów dłużnych. Dług ten generuje koszty finansowe w postaci odsetek, marż, prowizji, dyskonta, różnic kursowych oraz wszelkiego rodzaju opłat bankowych.

Przyjmując za kryterium poziom zadłużenia przedsiębiorstw w relacji do PKB, kraje Unii Europejskiej można podzielić na cztery grupy, w których zadłużenie wynosi odpowiednio:

- poniżej 50% PKB,
- od 50,1 do 100% PKB,
- od 100,1 do 150% PKB,
- powyżej 150% PKB.

Porównań dokonano w trzech wybranych latach; w roku 2007 – na początku kryzysu gospodarczego, w roku 2012 oraz w ostatnim roku badanego okresu, tj. 2016. Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że przedsiębiorstwa w Polsce nie są zadłużone. Na początku kryzysu gospodarczego udział długu kosztowego był w Polsce najniższy (30,9%) w porównaniu do krajów Unii Europejskiej. Podobny, aczkolwiek nieznacznie wyższy poziom zadłużenia miały przedsiębiorstwa w Czechach (34,7%), na Słowacji (41,7%), w Rumunii (43%) oraz w Grecji (47%). W 2012 r. poziom zadłużenia przedsiębiorstw w tych krajach wzrósł, jednak nadal był on niższy niż 50% PKB. Z tej grupy wypadła Grecja, w której analizowany dług wzrósł do poziomu 65,9% PKB, a dołączyły Niemcy, gdzie zadłużenie spółek spadło z poziomu 51,5% do 48,4% PKB. Zadłużenie przedsiębiorstw w Polsce wzrosło z 30,8% do 38,0% PKB i pozostawało najniższe w krajach Unii Europejskiej. W Polsce obserwowane było wówczas spowolnienie gospodarcze, spowodowane spadkiem koniunktury w krajach Unii Europejskiej.

W 2016 r. najniższy poziom długu w relacji do PKB występował w przedsiębiorstwach czeskich. Dług ten spadł z 44,7% w 2013 r. do 39,3% w ostatnim roku badanego okresu. Znaczne obniżenie zadłużenia przedsiębiorstw w relacji do PKB nastąpiło również na Litwie i w Rumunii. Zadłużenie firm w Polsce w relacji do PKB od

Tabela 1. Relacja długu kosztowego przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej do PKB w latach 2007-2016, w %

Kraje	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016-2007
Belgia	118,3	136,6	141,2	129,4	136,2	138,8	139,0	137,1	141,5	150,8	32,5
Bułgaria	100,8	107,7	114,1	112,8	107,8	109,6	115,6	110,1	96,6	93,2	-7,6
Czechy	34,7	37,6	36,7	36,4	37,8	39,7	44,7	41,9	40,5	39,3	4,6
Dania	87,6	95,8	91,6	87,7	86,9	88,6	85,1	81,6	81,6	80,5	-7,1
Niemcy	51,5	51,8	53,0	50,0	48,5	48,4	50,1	47,4	47,3	47,0	-4,5
Estonia	102,9	106,6	105,5	94,3	81,5	80,0	80,3	83,3	79,6	78,2	-24,7
Irlandia	98,8	144,4	161,0	166,0	188,3	202,5	192,0	217,1	267,0	240,9	142,1
Grecja	47,0	51,5	53,3	64,3	65,1	65,9	63,4	64,8	63,9	63,8	16,8
Hiszpania	123,2	126,2	129,0	131,0	131,0	124,3	118,0	111,5	104,5	99,0	-24,2
Francja	90,5	94,5	94,3	92,4	96,8	97,2	95,5	97,6	99,9	102,7	12,2
Chorwacja	71,2	78,5	90,0	98,8	98,1	96,2	98,0	97,4	96,0	91,4	20,2
Włochy	70,2	73,3	77,1	76,0	75,9	75,6	72,4	70,1	67,4	66,4	-3,8
Cypr	173,5	186,9	198,3	202,2	205,3	203,4	213,1	223,1	226,9	224,4	50,9
Łotwa	72,0	77,8	94,4	100,9	90,7	84,3	78,9	74,4	72,5	72,4	0,4
Litwa	53,8	52,5	53,4	48,2	42,5	41,6	39,5	36,3	36,7	40,2	-13,6
Luksemburg	274,1	266,3	283,0	243,0	251,1	261,4	269,0	282,8	308,8	306,4	32,3
Węgry	78,2	82,2	93,0	88,3	91,0	85,2	81,3	81,0	77,6	71,0	-7,2
Malta	120,7	134,6	149,7	152,7	161,0	155,5	150,6	148,8	138,4	134,7	14,0
Holandia	100,4	100,9	111,4	111,7	114,2	111,0	110,0	110,9	114,0	109,5	9,1
Austria	80,8	82,8	81,8	82,8	81,1	79,5	82,7	79,0	79,0	78,1	-2,7
Polska	30,8	37,0	35,6	35,5	37,8	38,0	38,4	39,7	40,7	42,5	11,7
Portugalia	94,7	101,8	106,4	106,3	110,4	119,6	112,0	106,6	100,3	94,5	-0,2
Rumunia	43,9	50,3	57,2	52,3	52,0	51,9	48,4	44,9	43,6	40,3	-3,6
Słowenia	77,9	87,8	93,3	92,7	93,2	91,1	86,4	76,1	64,9	58,5	19,4
Słowacja	41,7	43,7	46,1	43,7	46,1	46,2	46,1	44,9	43,8	46,9	5,2
Finlandia	81,2	95,6	94,2	94,0	93,4	92,5	95,0	100,1	108,3	93,9	12,7
Szwecja	113,2	135,2	141,6	131,0	134,2	131,8	130,9	130,3	130,5	125,2	12,0
Wielka Brytania	78,7	86,7	79,8	77,0	71,7	73,1	68,2	62,5	60,8	62,0	16,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

2007 r. systematycznie rosło i w 2016 r. wynosiło 42,5% PKB. Oznacza to, że pod względem zadłużenia Polska plasowała się na czwartym miejscu od końca w grupie krajów Unii Europejskiej.

Najliczniejszą grupę pod względem zadłużenia stanowią kraje, w których zadłużenie przedsiębiorstw do PKB mieści się w przedziale 50-100%. Do grupy tej należy połowa krajów Unii Europejskiej. W 2007 r. wśród krajów, w których dług zbliżał się do 100%, znalazły się Irlandia (98,8%), Portugalia (94,7%) i Francja (90,5%). W 2012 r. do krajów takich należały Francja (97,7%), Chorwacja (96,2%), Finlandia (95,0%) i Słowenia (91,1%). W 2016 r. w grupie tej znalazły się: Hiszpania (99,0%),

Portugalia (94,5%), Finlandia i Bułgaria (93,2%). W przedziale, gdzie zadłużenie firm w relacji do PKB sięga 100-150%, w 2007 r. mieściło się 8 krajów, w 2012 r. 7 krajów, a 2016 r. już tylko 5 krajów. W grupie tej w 2007 r. najbardziej zadłużone były firmy w Hiszpanii (123,2%) i na Malcie (120,7%), w 2012 r. w Belgii (138%), Szwecji (131,8%) i Hiszpanii (124,3%), zaś w 2016 r. na Malcie (134,7%) oraz w Szwecji (125,2%). Zadłużenie firm w Luksemburgu przekracza 3-krotność, w Irlandii 2,4-krotność, a na Cyprze 2,2-krotność generowanego w tych krajach PKB. W krajach tych mieszczą się bowiem siedziby dużych korporacji międzynarodowych, które zapewniają finansowanie swoim spółkom zależnym funkcjonującym w innych krajach.

Należy zauważyć, że tempo wzrostu długu w 2016 r. w porównaniu do roku 2007 najwyższe było w Irlandii (142,1 pkt proc.), na Cyprze (50,9 pkt proc.), w Belgii (32,5 pkt proc.), Luksemburgu (32,3 pkt proc.), Słowenii (19,4 pkt proc.) i Wielkiej Brytanii (16,7 pkt proc.). W Polsce zadłużenie firm w relacji do PKB wzrosło o niecałe 12 pkt proc. W wielu krajach wysokie tempo wzrostu długu utrzymywało się do 2012 r. Wyraźny spadek zadłużenia firm wystąpił w Estonii (24,7 pkt proc.), Hiszpanii (24,2 pkt proc.) i na Litwie (13,6 pkt proc.). W Bułgarii w 2016 r. zadłużenie firm było wyższe niż w 2013 r. o 22,4 pkt proc., a w Hiszpanii w relacji do 2012 r. spadło o 25,3 pkt proc.

4. Kredyty na tle innych źródeł finansowania w Polsce

W celu sfinansowania realizacji strategii i utrzymania płynności finansowej przedsiębiorstwa zaciągają kredyty długo- i krótkoterminowe. Niekiedy kredyty krótkoterminowe są wykorzystywane do finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych, gdyż są zabezpieczone płynnymi aktywami, co ogranicza ryzyko kredytowe banków. Jednak takie niedopasowanie źródeł finansowania do rodzaju finansowanych aktywów może doprowadzić firmy do utraty płynności finansowej.

Tabela 2. Dynamika wybranych źródeł finansowania przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2016

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kredyty i pożyczki, mld zł	144,4	182,5	221,8	219,5	264,3	272,1	278,0	300,9	326,0	344,9
Dynamika, %	100,0	126,4	153,6	152,0	183,0	188,4	192,5	208,4	225,8	238,8
Factoring, mld zł	30,7	47,9	51,4	64,2	79,4	113,1	131,0	142,8	131,1	158,1
Dynamika, %	100,0	156,0	167,4	209,1	258,6	368,4	426,7	465,1	427,0	515,0
Obligacje długoterminowe, mld zł	13,9	14,9	12,2	17,6	24,3	31,4	37,8	49,8	55,9	58,1
Dynamika, %	100,0	107,2	87,8	126,6	174,8	225,9	271,9	358,3	402,1	418,0
Leasing, mld zł	32,7	32,9	23,0	27,3	31,1	31,2	35,3	42,8	50,0	58,0
Dynamika, %	100,0	100,6	70,3	83,5	95,1	95,2	108,0	130,9	152,9	177,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [www.catalyst.pl/statystyki, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=%2Fstatystyka%2Fpieniężna_i_bankowa%2Fnależności.html; <https://www.rynekobligacji.com/2017/02/rodzaj-emisji-obligacji-a-sukces-na-rynku-catalyst/>; http://grantthornton.pl/wp-content/uploads/2017/06/catalyst_29062017.pdf, dostęp: 1.02.2018].

Kredyty bankowe w Polsce są najważniejszym źródłem finansowania zewnętrznego przedsiębiorstw. W 2016 r. kwota zaciągniętych kredytów była 6-krotnie wyższa niż wartość wyemitowanych obligacji długoterminowych i zaciągniętych zobowiązań leasingowych. Największą dynamikę wzrostu wykazywał faktoring. Kwota zobowiązań faktoringowych w 2016 r. była ponad 5-krotnie wyższa niż w roku 2007, zaś kredytów tylko 2,4-krotnie. Wysoką dynamiką charakteryzował się też leasing. Rola kredytu jako źródła finansowania przedsiębiorstw w badanym okresie spada. W 2007 r. kredyty stanowiły 65,1% obcych źródeł finansowania, w 2012 r. 60,3%, a w 2016 r. 55,7%. Jedną z barier szerszego korzystania z kredytów bankowych jest stosowanie przez banki restrykcyjnych zabezpieczeń kredytów. W przypadku kredytów długoterminowych wykorzystywane są najczęściej hipoteki i zastawy na majątku, zaś kredytów krótkoterminowych weksle *in blanco*, ubezpieczenie kredytu, blokada środków pieniężnych na rachunkach bankowych czy cesja wierzytelności. Bardzo często banki przy korzystaniu z hipoteki na majątku zastrzegają, że nie może on stanowić zabezpieczenia innych długów. Firma nie może wówczas korzystać z innych form długu, gdyż nie ma go czym zabezpieczyć.

Kolejnym powodem ograniczania kredytów dla przedsiębiorstw są warunki dotyczące poziomu zadłużenia i zdolności do zwrotu długów zapisane w umowach kredytowych. Wahania wyników finansowych pod wpływem koniunktury gospodarczej powodują, że firmy mają problemy z dotrzymaniem tych warunków. Większe możliwości mają duże przedsiębiorstwa o zdywersyfikowanej działalności ze względu na różne cykle koniunkturalne w poszczególnych branżach. Małe i średnie firmy mają mniejsze możliwości sięgania po środki z kredytów głównie z powodu ostrzejszych zapisów w umowach kredytowych. Ograniczanie tym przedsiębiorstwom kredytów hamuje ich rozwój, a nawet może stać się przyczyną bankructwa. Ostre warunki zapisane w umowach kredytowych są często przyczyną braku zainteresowania kredytami ze strony firm. Nadal dominującym sposobem finansowania operacyjnej działalności oraz inwestycji ukierunkowanych na odtworzenie majątku trwałego pozostają środki własne [Pawłowska 2017]. Podmioty gospodarcze korzystają coraz szerzej z faktoringu do finansowania działalności operacyjnej i leasingu do finansowania rozwoju. Stąd znacznie wyższa dynamika tych źródeł niż kredytu bankowego.

Często negatywna historia współpracy z bankiem skutkuje tym, że firmy nie starają się o kredyt nawet wówczas, gdy mają szerokie perspektywy rozwoju i dobrą sytuację finansową. Jednym ze sposobów przełamywania tego typu barier jest dostęp banku do właściwej informacji o kredytobiorcy. Jest on możliwy w wyniku utrzymywania długotrwałej, bliskiej współpracy z klientem, określanej współpracą relacyjną, w odróżnieniu od współpracy transakcyjnej. Trwała współpraca banku z przedsiębiorstwem zapewnia lepszy przepływ informacji i poznanie wzajemnych oczekiwań zwłaszcza w sytuacji pojawienia się w przedsiębiorstwie trudności finansowych. Według M. Pawłowskiej [2017], Ongena i Smitha [2000] oraz Qiana i Strahana [2007] im mniejszy bank, tym chętniej angażuje się w finansowanie relacyjne. Podkreślają oni ponadto, że dwustronny przepływ informacji pozwala lepiej przewidzieć zachowania menedżerów firm korzystających z kredytu w okresie wzmożonego ryzyka.

5. Dynamika i struktura kredytów w Polsce w latach 2009-06.2017

Czasookres badań dynamiki i struktury kredytów został zawężony do lat 2009-2017. Dane zostały zaczerpnięte z jednego źródła, co zapewnia ich porównywalność w czasie. Do oceny wykorzystano dane ze statystyki NBP. W tabeli 3 zaprezentowano dynamikę kredytów w Polsce w przyjętym do badań okresie. W 2017 r. kredyty ogółem dla przedsiębiorstw wzrosły w relacji do 2009 r. o 62,2%, przy czym nieznacznie szybciej rosły kredyty dla firm dużych niż małych. W 2010 r. charakterystyczny był spadek kredytów w relacji do roku poprzedniego. Najwyższą dynamikę wzrostu w relacji do roku poprzedniego osiągnęły kredyty w 2011 r. Dla dużych firm wzrost ten wynosił 13,8%, dla małych 25,1%. Niewątpliwym wpływem na taki stan rzeczy miała niska baza porównawcza, czyli dane roku poprzedniego.

Tabela 3. Dynamika kredytów w Polsce w latach 2007-06.2017

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	06.2017
Przeds. ogółem: 2009 = 100%	100,0	98,9	119,1	122,7	125,3	135,6	146,9	155,5	162,0
Przeds. ogółem: rok poprzedni = 100%	100,0	98,9	120,4	102,9	102,1	108,2	108,3	105,8	104,2
Przeds. duże: 2009 = 100%	100,0	99,7	111,2	113,3	120,2	132,1	149,1	159,5	163,4
Przeds. duże: rok poprzedni = 100%	100,0	99,7	113,8	101,8	106,1	109,9	112,9	106,9	103,4
Przeds. małe: rok 2009 = 100%	100,0	99,7	125,1	129,7	129,1	138,3	145,3	152,5	161,0
Przeds. małe: rok poprzedni = 100%	100,0	99,7	125,1	103,7	99,6	107,1	105,1	104,9	105,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Do zbadania struktury kredytów wykorzystano kilka kryteriów: wielkość przedsiębiorstwa, rodzaj waluty, w której udzielono kredytów, oraz przeznaczenie. Na ocenę struktury kredytów według tych kryteriów pozwalają dane zawarte w tabelach 4 i 5.

Z ogólnej puli kredytów w 40-43% korzystają duże przedsiębiorstwa. Pozostała część przypada na firmy małe, które w celu zdynamizowania rozwoju muszą korzystać z obcych źródeł finansowania. Nie generują one tak dużych środków, które wystarczyłyby na rozwój. W strukturze kredytów dominują kredyty udzielone firmom w złotych. Kredyty walutowe stanowią 25-29% ogólnej ich sumy. Z kredytów walutowych w większym stopniu korzystają firmy duże niż małe. W 2016 r. w dużych przedsiębiorstwach stanowiły one 1/3 zaciągniętych kredytów, podczas gdy w firmach małych było to 26%. Duże firmy mają szerszy rozwinięty eksport, a zatem do zabezpieczenia ryzyka walutowego wykorzystują hedging naturalny. Ponadto

często spółki zależne dużych korporacji międzynarodowych funkcjonujące w Polsce zaciągają kredyty za granicą i korzystają z zabezpieczeń udzielonych przez spółki-matki. Dodatkowo stopa procentowa z krajów strefy euro jest znacznie niższa niż w Polsce. W Polsce WIBOR 1Y wynosi 1,85% [stan na 28.02.2018], a średnia marża 2,2%. W strefie euro EURIBOR1Y jest ujemny – 0,191, a średnie marże wynoszą poniżej 1%. Przykładowo w Niemczech wynoszą one 1,33, we Francji 1,30, w Szwecji 1,15, w Austrii 1,06, a we Włoszech 0,91 [Wilkowicz 2017, s. A8].

Tabela 4. Struktura kredytów według wielkości firmy i rodzaju waluty w Polsce w latach 2009-06.2017

Kryteria podziału	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	06.2017
Wielkość przedsiębiorstwa – kredyty ogółem									
• duże	42,8	42,2	39,9	39,5	41,0	41,6	43,4	43,9	43,1
• małe	57,2	57,8	60,1	60,5	59,0	58,6	56,6	56,1	56,9
Rodzaj waluty – kredyty ogółem									
• złote	73,8	75,2	73,0	76,7	75,0	72,4	71,6	71,1	73,8
• waluty	26,2	24,8	27,0	23,3	25,0	27,6	28,4	28,9	26,2
Rodzaj waluty – duże firmy									
• złote	69,9	71,2	68,1	72,4	70,6	68,4	68,1	68,9	70,2
• waluty	30,1	28,8	31,9	27,6	29,4	31,6	31,9	32,1	29,8
Rodzaj waluty – małe firmy									
• złote	76,8	78,2	76,2	79,6	77,6	75,3	74,4	73,7	76,6
• waluty	23,2	21,8	23,8	20,4	22,4	24,7	25,6	26,3	23,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Pozyskane od banków środki w postaci kredytów i pożyczek przedsiębiorstwa wykorzystują na finansowanie bieżącej działalności operacyjnej, na inwestycje, zakup nieruchomości i inne cele. Do 2013 r. na finansowanie działalności operacyjnej firmy przeznaczały ok. 40% środków pozyskanych z kredytów i pożyczek. W kolejnych latach udział kredytów na finansowanie tej działalności spadł. Ponad 30% kredytów firmy przeznaczały w analizowanym okresie na inwestycje oraz na finansowanie nieruchomości i inne cele.

W analizowanym okresie nastąpiły nieznaczne zmiany struktury kredytów udzielonych dużym przedsiębiorstwom. W 2009 r. prawie połowę kwoty kredytów stanowiły kredyty operacyjne. W 2016 r. było to 37,4%. Udział kredytów inwestycyjnych w badanych latach pozostawał na prawie niezmiennym poziomie i wynosił ok. 1/3 ogółem zaciągniętych kredytów. Systematycznie wzrastał natomiast udział pozostałych należności bankowych od przedsiębiorstw z tytułu kredytów zaciągniętych na zakup nieruchomości oraz pożyczek przeznaczonych na różne cele bez określenia ich przeznaczenia.

Tabela 5. Struktura kredytów według przeznaczenia w Polsce w latach 2009-06.2017

Kryteria podziału	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	06.2017
Przeznaczenie kredytów ogółem									
• operacyjne	40,5	41,1	39,4	40,1	39,3	37,4	37,2	35,4	36,3
• inwestycyjne	30,1	29,7	31,8	30,0	31,3	31,9	31,3	32,9	33,5
• na nieruchomości i pozostałe	29,4	29,2	28,8	29,9	29,4	30,7	31,5	31,7	30,2
Przeznaczenie kredytów – przedsiębiorstwa duże									
• operacyjne	48,1	47,7	45,4	43,8	44,1	40,0	40,0	37,4	38,5
• inwestycyjne	32,2	32,4	34,6	32,1	32,0	34,2	32,7	34,1	34,5
• na nieruchomości i pozostałe	19,7	19,9	20,0	24,1	23,9	25,8	27,3	28,5	27,0
Przeznaczenie kredytów – przedsiębiorstwa małe									
• operacyjne	36,2	36,3	36,1	37,7	36,0	35,6	35,1	33,9	34,6
• inwestycyjne	28,1	27,7	29,9	28,7	28,7	30,4	31,0	32,1	32,8
• na nieruchomości i pozostałe	35,7	36,0	34,0	33,6	35,3	34,0	33,9	34,0	32,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NBP.

Struktura kredytów według ich przeznaczenia udzielonych małym firmom w badanym okresie była względnie stabilna. Można ogólnie stwierdzić, że kredyty operacyjne, inwestycyjne i pozostałe stanowiły po 1/3 całości w strukturze ogólnej kwoty kredytów. Należy zauważyć jednak, że w niektórych latach badanego okresu udział kredytów inwestycyjnych był wyższy niż kredytów operacyjnych, przykładowo w 2012 r. o 9 pkt proc.

6. Zakończenie

Reasumując, należy podkreślić, że kredyty bankowe mają istotne znaczenie w finansowaniu działalności przedsiębiorstw. Cechują się one wprawdzie niższą dynamiką wzrostu niż inne źródła, ale ciągle stanowią ponad 50% ogółu obcych źródeł finansowania podmiotów gospodarczych w Polsce. Udział długów w finansowaniu firm jest w Polsce znacznie niższy niż w innych krajach Unii Europejskiej, co potwierdza postawioną we wstępie hipotezę badawczą. Niższe niż w Polsce wskaźniki długu firm w relacji do PKB w 2016 r. występowały tylko w trzech krajach: w Czechach, na Litwie i w Rumunii.

Firmy w Polsce coraz częściej sięgają po alternatywne w stosunku do kredytów bankowych źródła finansowania. Z ogólnej puli udzielonych kredytów w 40-43% korzystają firmy duże. Kredyty walutowe stanowią 25-29% ich ogólnej sumy. Przedsiębiorstwa w równym stopniu korzystają z kredytów obrotowych na finansowanie bieżącej działalności, jak i kredytów na inwestycje. Potwierdza to sformułowaną we wstępie artykułu hipotezę. Podkreślić należy, że w ogólnej kwocie kredytów udzielonych podmiotom gospodarczym w Polsce systematycznie rośnie udział kredytów i pożyczek zaciągniętych na zakup nieruchomości i inne cele.

Literatura

- Brzoza-Brzezina M., 2011, *Polska polityka pieniężna. Badania teoretyczne i empiryczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Cappiello L., Kadareja A., Kok Sorensen Ch., Protopapa M., 2010, *Do bank loans and credit standards have an effect on output? A panel approach for the euro area*, ECB Working Paper, 1150.
- Jasiniak M., 2013, *Działalność przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych w Polsce w latach 1995-2010*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 760, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 59.
- Mikołajczyk P., 2014, *Krótkoterminowe kredyty bankowe dla przedsiębiorstw w warunkach kryzysu finansowego*, „Nauki o Finansach”, nr 2(19).
- Ongen S., Smith D.C., 2000, *What Determines the Number of Bank Relationships*, „Journal of Financial Intermediation”, No. 9, January 2000.
- Pawłowska M., 2017, *Finansowanie przedsiębiorstw kredytem bankowym w Polsce. Czy ułatwia utrzymanie gospodarki na ścieżce zrównoważonego wzrostu*, [w:] *Sektor finansów publicznych a rozwój gospodarczy. Problemy i dylematy*, red. M. Żukowski, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Qian J., Strahan P.E., 2007, *How Laws and Institutions Shape Financial contracts: The Case of Bank Loans*, „Journal of Finance”, No 62.
- Rachuba J., 2017, *Działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 1(85).
- Stawska J., 2015, *Kredyt bankowy dla przedsiębiorstw w Polsce w kontekście kryzysu finansowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 74, t. 2.
- Wilkowicz Ł., 2018, *Kredyty się sprzedają, więc nie muszą być tanie*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 24 stycznia 2018, nr 17(4667).
- http://grantthornton.pl/wp-content/uploads/2017/06/catalyst_29062017.pdf.
- <https://www.bankier.pl/kredyty-hipoteczne/stopy-procentowe/euribor>.
- http://www.nbp.pl/home.aspx?f=%2Fstatystyka%2Fpieniężna_i_bankowa%2Fnalezności.html.
- <https://www.rynekobligacji.com/2017/02/rodzaj-emisji-obligacji-a-sukces-na-rynku-catalyst>.
- www.gpwcatalyst.pl/statystyki.